

УДК 347.73+342.95

О. М. Фесенко
кандидат юридичних наук,
докторант

Науково-дослідного інституту публічного права

СТРАХУВАННЯ ЯК ДІЄВИЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАСІБ ЗАХИСТУ ІНВЕСТИЦІЙ

Постановка проблеми. Осягнення інвестиційних зисків вимагає реалізації основних завдань інвестиційної політики. Варто звернути увагу, що на практиці часто цілі і завдання інвестиційної політики ототожнюють або майже не розрізняють. Водночас, саме цілі інвестиційної політики віддзеркалюють певний бажаний стан, який інституція інвестор прогнозує досягти, проводячи інвестиційну діяльність. Натомість вагомим завданням є захист інвестованих активів. Головна роль відіграє фактичне, з точки зору цілей інвестора, визначення пропорції розміщення активів, тобто їх диверсифікація або страхування [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвестиційного страхування досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці як от: Бланк І. О., Гойк А. Ф., Єфремов В. С., Клапків М. С., Крейдич І. М., Попова А. Ю., Хрїмлі О. Г., Філін С. А. та інші.

Мета цієї статті – проаналізувати страхування як дієвий адміністративно-правовий засіб захисту інвестицій.

Виклад основного матеріалу. Особливим інструментом захисту інвестицій виступає їх обов'язкове страхування у випадках, передбачених законодавством (щоправда, за рахунок самих інвесторів). Тому, захист майнових прав інвесторів через страхування виступає дієвим засобом захисту інвестицій. Згідно п. 4 ст. 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції можуть, а у випадках, передбачених законодавством, мають бути застраховані [4]. Питання страхування регулюються Законом України «Про страхування» від 07.03.1996 року № 85/96-ВР [5]. «Інвестори мають можливість скористатися страховкою, щоб знизити свої ризики. Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток інвестиційного страхування може забезпечити інвесторам надійний захист від ризиків, які можуть реалізуватися в процесі інвестування. Зважаючи на об'єктивні фактори, пов'язані з нестабільністю фінансових ринків та політичних факторів, в Україні відбувається мінімізація гарантій інвесторів щодо швидкої окупності вкладених коштів і отримання планового прибутку» [2, с. 123]. У зв'язку з цим, виникає певний інтерес до положень ст. 979 Цивільного кодексу України. Так, за договором страхування одна сторона (страховик) зобов'язується у разі настання певної події (страхового випадку)

виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору [6]. За договором майнового страхування можуть бути, зокрема, застраховані такі майнові інтереси, котрі відносяться до інвестиційної діяльності, а саме:

- ризик втрати, нестачі або пошкодження певного майна, у тому числі капітальних вкладень;
- ризик відповідальності за зобов'язаннями, що виникають внаслідок заподіяння шкоди життю, здоров'ю або майну інших осіб, а у випадках, передбачених законом, також відповідальності за договорами – ризик цивільної відповідальності;
- ризик збитків від підприємницької діяльності через порушення своїх зобов'язань контрагентами підприємця або зміни умов цієї діяльності за не залежними від підприємця обставинами, в тому числі ризик неотримання очікуваних доходів – підприємницький ризик.

З точки зору О. Г. Хрїмлі, можливо виділити кілька основних категорій ризиків, до яких схильні інвестори в Україні. По-перше, втрата права власності на об'єкт інвестування. По-друге, заподіяння шкоди майну. По-третє, фінансові збитки. По-четверте, зміна політичної ситуації. По-п'яте, зміна законодавства, що регулює умови господарської діяльності інвестора [2, с. 124].

Майнові інтереси інвесторів, їх ризик, а також заставне забезпечення інвестиційної діяльності підлягають страхуванню в будь-яких страхових компаніях. Страхування об'єктів інвестиційної діяльності здійснюється суб'єктами інвестиційного процесу за їх розсудом. Однак важливим елементом фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності, виступає можливість встановлення системи обов'язкового страхування інвестиційної відповідальності. Так, при будівництві та експлуатації небезпечних виробничих об'єктів суб'єкт інвестиційного процесу зобов'язаний страхувати відповідальність за заподіяння шкоди життю, здоров'ю або майну третіх осіб та навколишньому природному середовищу у разі аварії або іншої події на споруджуваному (експлуатованому) об'єкті.

Саме тому, виникає необхідність забезпечувати єдиний режим правового регулювання інвестицій шляхом прийняття відповідного нормативно-

правового акту. Наприклад, Закону України «Про обов'язкове страхування цивільної відповідальності суб'єктів інвестиційної діяльності», в якому, на нашу думку, має бути: 1) визначено місце обов'язкового інвестиційного страхування в системі обов'язкового страхування в Україні; 2) визначено основні поняття у цій сфері; 3) встановлено умови та порядок здійснення обов'язкового страхування (зокрема, повинні бути визначені: обов'язок інвесторів по страхуванню цивільної відповідальності, типові умови договору обов'язкового страхування, визначено об'єкт обов'язкового страхування та страховий ризик, страхова сума, основи державного регулювання страхових тарифів, порядок встановлення базових ставок та коефіцієнтів страхових тарифів, термін дії договору обов'язкового страхування, дії страхувальників та потерпілих при настанні страхового випадку, визначення розміру страхової виплати, страхова виплата, право регресної вимоги страховика, порядок здійснення обов'язкового страхування та інше); 4) визначено розміри та порядок виплати компенсаційних виплат у рахунок відшкодування шкоди життю або здоров'ю потерпілих (зокрема, повинні бути визначені: права на отримання компенсаційних виплат, порядок здійснення компенсаційних виплат, порядок стягнення сум компенсаційних виплат тощо); 5) визначено вимоги до страховиків (зокрема, мають бути визначені: коло осіб, які можуть виступати страховиками по розглянутому виду обов'язкового страхування, особливості здійснення страховиками операцій з обов'язкового страхування, порядок заміни страховика та інші вимоги); 6) врегульовано роль професійних об'єднань страховиків при обов'язковому страхуванні цивільної відповідальності суб'єктів інвестиційної діяльності (в тому числі й обов'язки професійного об'єднання по здійсненню компенсаційних виплат) та інші.

Так, основними принципами обов'язкового страхування суб'єктів інвестиційної діяльності, на думку Пірумова Г. С., повинні виступати: відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю або майну потерпілих, в межах, встановлених законодавством; загальність та обов'язковість страхування цивільної відповідальності суб'єктами інвестиційної діяльності; неприпустимість здійснення на території України інвестицій, суб'єкти яких не виконали обов'язок щодо страхування своєї цивільної відповідальності; економічна зацікавленість суб'єктів інвестиційної діяльності у підвищенні ступеня захисту їх цивільно-правової відповідальності. Таким чином, такий закон покликаний з метою захисту прав потерпілих на відшкодування шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю або майну в процесі або в результаті інвестиційної діяльності, визначити правові, економічні та організаційні основи обов'язкового

страхування цивільної відповідальності суб'єктів інвестиційної діяльності [3, с. 34].

Також, з метою вирішення проблеми захисту прав інвесторів шляхом страхування необхідно створити систему страхування некомерційних ризиків (зміна політичної ситуації, зміна законодавства, що регулює умови господарської діяльності інвестора). Страхове покриття при страхуванні інвестицій від політичних ризиків може поширюватись на: зміни валютного законодавства щодо вивезення з країни валютних цінностей; зміни податкового законодавства щодо іноземних інвесторів; націоналізацію компаній з іноземними інвестиціями; зміни податкового законодавства в загальному плані (збільшення податкових ставок і введення нових податків, що негативно впливатиме на запланований рівень рентабельності підприємства); інші зміни до законодавства, які негативно впливають на стан інвестицій і можливість їх виведення з країни. Об'єктом страхування інвестицій від політичних ризиків можуть бути: акції, інші цінні папери, реальні інвестиції (постачання обладнання, будівництво тощо); майнові права, пов'язані з ліцензуванням, патентуванням, використанням торгової марки чи бренду – позики і кредити [2, с. 125].

Державне регулювання інвестиційної діяльності включає управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності і контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності. Отож, державний контроль виступає особливим правообмежувальним адміністративно-правовим засобом захисту інвестицій та знаходить свій прояв: як складова державної діяльності, проявом якої є функції та обов'язки відповідного державного органу; здійснюється уповноваженими органами державної влади, їх посадовими особами в межах їх компетенції; проводиться з метою перевірки дотримання інвестиційного законодавства та забезпечення правопорядку і захисту прав суб'єктів інвестиційної діяльності; здійснюється постійно чи превентивно; передбачає оперативне втручання контролюючого суб'єкта у діяльність підконтрольного та можливість застосування заходів примусу у разі виявлення порушень законодавства; реалізується шляхом аналізу, перевірки та спрямування діяльності суб'єктів інвестиційної діяльності; включає сукупність різних за формою дій. Основні заходи державного контролю щодо інвестиційної діяльності реалізуються шляхом: подання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв; державних норм та стандартів; заходів щодо розвитку та захисту економічної конкуренції; роздержавлення і приватизації власності; визначення умов користування землею, водою та іншими

природними ресурсами; політики ціноутворення; проведення державної експертизи інвестиційних проектів та інших заходів [4].

На нашу думку, основною особливістю адміністративно-правових засобів захисту інвестиційних відносин є їх недостатня системність, котра виявляється у відсутності належних зв'язків між різними суб'єктами їх застосування (державними органами, посадовими особами, органами місцевого самоврядування, судьями та ін.). Все це дозволяє зробити висновок про істотну роль адміністративно-правових засобів захисту в механізмі адміністративно-правового захисту інвестицій в цілому.

Література

1. Клапків Ю. М. Детермінанти страхування реальних інвестицій. Стаття. URL: https://docviewer.yandex.ua/view/429981037/?page=1&* (дата звернення 17.03.2020).
2. Хрімлі О. Г. Захист прав інвесторів у сфері господарювання: теоретико-правовий аспект: монографія/ НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 320 с.
3. Пирумов Г. С. Экономический механизм управления инвестиционной деятельностью государства в бюджетной сфере в современных условиях : дис. ... канд. эконом. наук : 08.00.05. Москва, 2005. 163 с.
4. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 року № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1991. № 47, ст. 646.
5. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 року № 85/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 18, ст. 78.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40-44, ст. 356.

Анотація

Фесенко О. М. Страхування як дієвий адміністративно-правовий засіб захисту інвестицій. – Стаття.

У статті проаналізовано страхування як дієвий адміністративно-правовий засіб захисту інвестицій. Автор робить наголос на необхідності забезпечувати єдиний режим правового регулювання інвестицій шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акту.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, захист інвестицій, страхування, адміністративно-правові засоби.

Аннотация

Фесенко А. Н. Страхование как действенный административно-правовое средство защиты инвестиций. – Статья.

В статье проанализировано страхование как действенное административно-правовое средство защиты инвестиций. Автор делает акцент на необходимости обеспечивать единый режим правового регулирования инвестиций путем принятия соответствующего нормативно-правового акта.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, защита инвестиций, страхование, административно-правовые средства.

Summary

Fesenko O. M. Insurance as an effective administrative and legal means of investment protection. – Article.

The article analyzes insurance as an effective administrative and legal means of investment protection. The author focuses on the need to ensure a unified regime of legal regulation of investments through the adoption of an appropriate regulatory act.

Key words: investment, investment activity, investment protection, insurance, administrative and legal means.